

Kavramsal gelişim süreçleri ve tasarım bileşenleri bağlamında kent parkları

Urban parks in the context of conceptual development process and design components

Gül SAYAN ATANUR^{1*}, Nazlı Deniz ERSÖZ¹

¹ Bursa Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Sorumlu yazar:
Gül SAYAN ATANUR

E-mail:
gul.atanur@btu.edu.tr

Gönderim Tarihi:
01/07/2020

Kabul Tarihi:
21/07/2020

Bu makaleye atıf vermek için:
Sayan Atanur, G., Ersöz, N.
D. 2020. Kavramsal gelişim
süreçleri ve tasarım
bileşenleri bağlamında kent
parkları. Ağaç ve Orman,
1(1), 66-71.

Özet

Kent parkları, yoğun ve kalabalık şehir dokusu içinde doğaya ve bitki örtüsüne özgür bir şekilde temas etmeye olanak veren, kamusal kullanımına yönelik birçok sosyal aktivite ve etkileşim alanı yaratan mekanlardır. Bu büyük kentsel açıklıklar, orman, koru, çayır, akarsu, göl gibi doğal peyzaj elemanlarını, insan kullanımı ve rekreasyonel faaliyetler için, yürüyüş yolları, köprüler, koşu parkurları, gezinti alanları, patikalar gibi yapıları peyzaj elemanlarıyla ilişkilendirirler. Dünyadaki birçok büyük kentteki kent parkları, bulunduğu çevreye sağladığı temiz hava, serin ve gölge alanlar ve yoğun yeşil dokusuyla birçok katkı sağlamakla birlikte; insanların keyifle vakit geçirdiği sanat ve müzik performanslarına da ev sahipliği yapmaktadır. Kent parkları 20. yüzyıldan itibaren kentlerin gelişiminde önemli bir unsur olmakla birlikte 1990'lı yılların başında farklı boyutlar kazanmaya başlamışlardır. Kentsel tasarımdaki yenilikçi hareketler ve iklim değişikliğinin kentlerde yarattığı çevresel sorunlara karşı oluşan duyarlılığın artması da kent parkı tasarımını yönlendirmiştir. Bu yazı kapsamında kent parklarının gelişim süreci batı kentleşme tarihinde yer alan öncü örnekler üzerinden tasarımcı, kullanıcı ve mekan ilişkileriyle irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent parkı, tasarım, kamusal alan, yeşil alan, kentleşme

Abstract

Urban parks are the places which provide an intense relation with nature and vegetation in the city fabric, including many activities and social interaction spaces. These large urban open green spaces associate natural landscape elements such as forests, groves, meadows, streams, lakes with built-in landscape elements such as walkways, bridges, running tracks, promenade areas, trails for human use and recreational activities. Urban parks in many developed cities around the world contribute to the environment with its fresh air, cool and shaded areas, and dense green texture while providing the spaces for artistic and performative activities and recreation. Urban parks have been key elements for the development of the cities since the 20th century, yet they have gradually built up with different meanings in the early 1990s. Contemporary approaches in urban design and increased awareness to environmental issues caused by climate change in the cities lead urban park design. In this article, the development process of the city parks is examined with the designer, user and space relations through the pioneering examples in the history of western urbanization.

Keywords: Urban park, design, public space, green space, urbanization

1. Giriş

Kent parklarının içerdiği işlevsel çeşitlilik ve alansal büyüklük, kent parkı kavramının farklı perspektiflerden açıklanması ihtiyacını doğurmuştur. Kent parkının kentlere ve kamusal hayata sağladığı bütün getirilerini kapsamlı inceleyebilmek için, bu farklı perspektifleri değerlendirmek gerekmektedir. Büyük kentlerdeki yapıları çevrenin içinde yer alan kent parkları, kalabalık ve yorucu kent hayatında insanların keyifli zaman geçirmek için görmek istediği

kırsallık imgesini, kent içinde hissettiren alanlardır. Tasarlanan yoğun yeşil ile geçmişte sadece kırsal dokunun kent içindeki bir imgesi olarak tasarlanan kent parkları, günümüzde farklılaşan rekreasyonel kullanımlarla ve ekolojik işlevlerle desteklenerek çağdaş tasarım yaklaşımlarıyla gelişmiştir. Central Park ve Boston Emerald Necklace gibi kentin ekolojik sürdürülebilirliğine katkı sağlayan kent parkları sözü edilen bu kırsal doku etkisinin kentin içinde hissedilmesini sağlayan alanlardır (Aytaç ve Kuşuoğlu, 2015). Kent parkları aynı zamanda kamunun

sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayan rekreasyonel alanlardır. Büyük kentlerde, insanların birlikte keyifli zaman geçirebileceği mekanlara sahiptirler. Kent parkları kentlilerin sosyal ihtiyaçlarını karşılayıp kamusal alana değer kazandıran unsurlardır (Loukaitou-Sideris, 1995). Dünyada en çok bilinen kent parklarından Hyde Park (Londra), Bois de Boulogne (Paris), Central Park (Newyork) veya Amsterdamse Bos Park (Amsterdam) gibi parkları incelediğinde, bu parkların ekolojik faydanın yanı sıra kente sağladıkları sosyal, kültürel kazançlarla birer cazibe merkezi oldukları görülür. Örneğin, Londra'nın merkezinde yer alan Hyde Park, günlük kullanımda o bölgede çalışan nüfusun öğle arası ya da iş çıkışlarında sosyalleştiği bir alan olmakla birlikte, kraliçenin tahta çıkışının 50.yıl kutlamalarının yapıldığı bir gösteri alanı olarak da kullanılmıştır. Ayrıca yapılan birçok araştırmada yeşil alanların insan sağlığına fiziksel ve ruhsal açıdan sağladığı olumlu etkiler ifade edilmiştir. Bir yandan egzersiz alanlarıyla fiziksel sağlığa katkı sağlarken, boğucu kent yaşamında insanlara sakin mekanlar sunarak mental sağlığı da desteklemektedir. Kent parkları aynı zamanda kent iklimine olumlu etkiler sunmaktadır. Kentsel alanlara temiz hava sağlayarak, kentlilerin yaşam kalitesini yükseltmektedir. Bu açıdan bakıldığında Thompson (2002) un kent parklarının kamu sağlığı için ayrılan maliyetleri azalttığı görüşü destek bulmaktadır.

Dünyadaki çağdaş kent parkları incelediğinde, bu alanların kentsel yaşam koşullarını iyileştirip kentin çevresel ve ekolojik sürdürülebilirliğine katkı sağlayan alanlar olarak var oldukları görülür. Örneğin Koolhaas (1994)'a göre, Central Park sadece Manhattan için rekreasyon sağlayan bir yerden ziyade, doğanın korunmasını sürekli olarak gösteren bir alandır.

Kentlerde; hava sıcaklığı, rüzgâr ve nem miktarındaki değişimleri içeren iklim bileşenleri, kırsal alanlardan farklılık göstermektedir (Heidt ve Neef, 2008). Kentsel ısı adası olarak tanımlanan, yansıtıcı olmayan büyük yüzeylerin uzun süreli ısı depolaması ile kent merkezindeki sıcaklık değerlerini yükseltmesi durumunu önlemek için de kent parklarının önemi büyüktür. Kent parklarında tasarlanan uygun bitkilendirme çözümleriyle, kentsel ısı adası etkisinin önüne geçilebilir. Aynı zamanda güçlü bağlantılar içeren kent içi yeşil alan sistemleri, normal şartlar altında kent içinde yok olacak birçok flora ve faunaya habitat sunmaktadır (Bryne ve Sipe, 2010). Araştırmacılar, kent parklarının öncelikli tasarlanma nedeni her ne kadar rekreasyonel kullanıma yönelik olsa da kent peyzajındaki yüksek düzeyde biyolojik çeşitlilik sağlanması adına da önemli olduğunu vurgulamışlardır (Cornelis ve Hermy, 2004). Kent parkları, kırsal yeşil alan sisteminin devamı niteliğinde hizmet eden bir yeşil sistem de oluşturabilmektedir. Kırsal dokudan kentsel dokuya geçişteki keskin ekolojik nitelik kaybını önlemeye yardımcı olurken, bu iki farklı doku arasında ekolojik denge sağlama işlevi görmektedir (Wuqiang ve diğerleri, 2012).

2. Kent Parkı Kavramının Gelişimi

Kamusal parkların doğuşu, 1790'larda İngiliz tüccarların kalabalık kent hayatından kaçarak, banliyölere göç etmesiyle başlar (Garvin, 1997). Bu banliyölerin ilklerinden olan

Clapham, ortak kullanıma ait yeşil alanların çevresinde konumlandırılmış müstakil, 2 katlı evlerle şekillenmiş bir alandır (Garvin, 1997). Clapham Common (Şekil1) 1700lerde ortak alan olarak kullanılırken, günümüzde bir kent parkıdır. Kent parklarının gelişimi, Avrupa ve Amerikan şehirlerinin "kentleşme" sürecine girmesiyle hız kazanmıştır. 1850'lerden önce İngiltere'de sadece kraliyet parkları yer alırken, endüstriyelleşme ile birlikte, kent parklarının tasarlanma süreci başlamıştır. Bu parklar özellikle kamusal kullanım yararı için tasarlanmasalar da, kentin ekolojik sürdürülebilirliğine katkı sağlamak amacıyla yapılmışlardır (Cranz, 1982). 19. yüzyıldan itibaren, kent parkı tasarımı estetik karakter taşımaktan çok, kullanıcının taleplerine hizmet eden, izlenilen görsel bir objeden öte fonksiyonel nitelikleri ön plana çıkarılmış bir park tasarımı anlayışına yönelmiştir (Ponte, 1991). Avrupa'daki kraliyet parklarının halk kullanımına açılmasıyla başlayan kent parkı tasarımı süreci, Amerika'da, Amerikan peyzaj mimarlığının babası olarak kabul edilen, Fredrick Law Olmsted tarafından tasarlanan Central Park, Prospect Park, Boston Emerald Necklace gibi parklarla birlikte şekillenmeye başlamıştır. 1980'lere kadar birçok farklı yaklaşımla sürekli olarak kendini güncellemeye devam eden kent parkı kavramı, 1982 yılında Rem Koolhaas, OMA, Zaha Hadid gibi birçok ünlü tasarımcının katıldığı Parc de la Villette park yarışmasıyla, başka bir yaklaşım daha kazanmıştır. Yarışmayı kazanan Bernard Tschumi tarafından hazırlanan proje, o güne dek yapılan klasikleşmiş kent parkı tasarımlarının aksine, peyzajı parkın belirleyici unsuru olarak nitelendirmemiştir. Park tasarımının odaklandığı nokta kullanıcının parkı deneyimlemesidir. Yarışmanın dünyada getirdiği yankılar, peyzaj tasarımındaki insan deneyimi-doğa ilişkisini sorgulamaya yönelmiştir. Bu projeyi izleyen nitelikler taşıyan Fresh Kills, Downsview Park gibi dönüştürülen alanlarda tasarlanan park projeleriyle, kent parkı kavramına yeni katmanlar eklenmiştir (Waldheim, 2006). Günümüzde kent parkı kavramı, birçok farklı alandan yararlanarak gelişmeye devam etmektedir.

Şekil 1: Clapham Common (Url-1)

3. Tasarımcı Gözü ile Kent Parkı

Kent parkı olsun ya da olmasın, herhangi bir açık alan tasarımı yapmak çok yönlü girdilere ihtiyaç duyan bir süreçtir. Bu süreç, içinde peyzaj mimarlığı, mimarlık, botanik, coğrafya, psikoloji, sosyoloji gibi birçok uzmanlık alanının verilerini barındırmalıdır. Bir kent parkı tasarımı yapılırken, tasarımın olmazsa olmaz ögesi olan "yer" öncelikle irdelenmelidir. Tasarlanan alan için, o boşluğun,

hangi unsurlar yardımıyla mekanlaştırılacağı üzerine düşünülmelidir.

Mekansal açıdan bir değerlendirme yapılması gerekirse, kent parklarının içerdiği alanlar Appleton'ın "*Prospect and Refuge*" teorisinde açıkladığı gibi hem dış mekanı deneyimleyen, hem de kimi zaman kısmi şekilde dış mekandan izole eden mekanlardır (Corner, 2007). 1975 yılında İngiliz coğrafyacı Jay Appleton tarafından "*The Experience of Landscape*" kitabında sözü edilen teoriye göre insanlar; kendilerinde içgüdüsel olarak var olan iki isteği - fırsat/olasılık (prospect) ve güvenlik/sığınmak (refuge)-karşılayan mekanlarda nitelikli ve kalıcı bir estetik doyum hissederler (Appleton, 1996). Başka bir deyişle başka mekanları görme fırsatı sunan ve kendilerini güvenli bir alanda bulunma hissi yaratan mekanları tercih ederler. Kent parklarının geniş bir açıklığı ağaç dizileri, çalı toplulukları, yer örtücüler gibi değişik bitki türleriyle çevreleyerek tanımladığı mekanlar, insanı içgüdüsel olarak güvenli hissettirirken (sığınmak) aynı zamanda açık alanın değişen karakterini de algılamasını sağlar (olasılık). Bu çalışmanın da işaret ettiği gibi, insan davranışları peyzaj tasarımının en önemli girdilerden biridir. Bu bağlamda "yer" unsurunu şekillendiren öğeler tanımlandıktan sonra, o yere özgü niteliklerden etkilenip, onlara cevap verebilen bir park tasarımı yapmak gerekmektedir. Kentsel açık alanlar yapılı çevrenin bir parçası durumundadırlar. Bu yönüyle kent parklarını içinde buldukları yere özgü kimliklerini belirleyen sosyal, ekonomik, tarihi ve politik kapsamdan ayırmak güçtür. Yapıldıkları dönemin getirdiği koşullar, parkların tasarımını şekillendiren etmenler olmuştur. Örneğin, Sanayi Devrimi'yle birlikte kentlerde bozulan yaşam koşullarının düzeltilmesi için gösterilen çabalar kapsamında, eskiden kraliyet av alanı olarak kullanılan yeşil alanlar, halk kullanımına sunulurken, kentsel yeşil sisteme dahil edilmiştir (Aytaç ve Kuşuoğlu, 2015).

Geçmişteki birçok başarılı büyük park, bulunduğu çevrenin ihtiyaçlarına cevap vermede usta bir şekilde başarılı olmuştur. Hyde Park, Central Park veya Bois de Boulogne'ı düşündüğümüzde, bugün daha zor ve büyük ölçüde farklı olan şeyin, parkların yapılma süreci olduğunu görürüz. Günümüzde kent parklarının, tasarım, biçim, ifade tarzları, yönetim, bakım, güvenlik, programlama süreçleri, özgün ve çağa ayak uydurabilen nitelikte olmalıdır. Bir kent parkı bulunduğu çevrenin ihtiyaçlarına cevap verebilen, o yere özgü nitelik taşıyan ve kimlikli bir tasarım yaklaşımından uzak ise, günümüzde pek çok kent parkı için yapıldığı gibi, tekdüze ve pastoral öykünme düzeyinde kalmış olmakla eleştirilir. Hyde Park veya Bois de Boulogne'nun, kendine özgü nitelikleri; geniş ormanlık arazileri, mevcutta var olan su kaynakları ve kraliyet avlanma parkları üzerinde yer alan parkurlarını koruyan parklar olmalarıdır. Bu örnekler, büyük ölçüde kendine özgü alanlarından dolayı ortaya çıkmıştır ve bu alanların fiziksel hikâyeleri her bir parka özel tanımlayıcı nitelikleriyle nüfuz etmeye devam etmiştir (Hargreaves, 2007). Paris'te, eski bir et kesim alanının yeniden tasarlanmasıyla oluşan Parc de la Vilette, alandaki eski fabrika binalarının parçalarının dönüştürülerek kullanıldığı bir dizi pavyon içerir. Tasarlanan alanlarda kullanılan eski malzemeyle, mekanın geçmişteki kimliğine göndermede

bulunulmuştur. Parc de la Vilette'i (Şekil 2) bulunduğu alana özgü kılarak, biricik hale getirebilecek unsurlar değerlendirilmiştir. Bu çerçevede kent parkı kavramı üzerinden klasik ve modern / postmodern dönemi gösteren sözü edilen örneklerde, kendine özgü arazi koşullarının yanı sıra; tasarlanmalarını neden olan ihtiyaçlar ve yapılanma süreçlerinin, bu alanların kimlik değerlerinin temel bileşenleri olduğu görülmüştür.

Şekil 2: Parc de la Vilette (Url-2)

3.1. Değişen kamusal ihtiyaçlara cevap veren bir kent parkı tasarımı

Endüstri devrimi ile birlikte kentleşme sürecinin hız kazanması insan yaşamına birçok farklılık getirmiştir. Bu anlamda modernleşen kentlerde yaşayan insanların yeni anlamlar kazanan kamusal ihtiyaçlarıyla birlikte modern kent parkları da şekillenmiştir. Modern park tasarımları yapılmadan önceki süreçte, Amerika'daki kent parkı tasarımı, taşıdığı anlam ve tasarım amacı yönünden karmaşıklık içermekteydi ve geleneksel Avrupa park tasarımı anlayışının bir öykünmesi olarak gelişmişti (Francis, 1998). Modernleşme süreci ile, Amerika'da ve Avrupa'daki geleneksel kent parklarının tanımı değişime uğramıştır. Bu açıdan, yeni bir anlayışla tasarlanan, New York'taki Central Park kent yaşamının değişimini gösteren sembolik bir örnektir. Bu anlayışla beraber parkın konumunu, kullanımını, büyüklüğünü ve hatta park elemanlarını belirleyen etmenler, yerel sosyal, politik ve ekonomik faktörlerden etkilenmeye başlamıştır (Low ve diğerleri, 2009). Amerika'da 1850-1900'lü yıllar arasında tasarlanan parklar, parklardaki eğlence alanlarının evriminin yaşandığı dönem olarak nitelendirilir ("*Parks as a Pleasure Ground*"). Bu dönemin yeni endüstrileşmiş kentleri, kalabalık nüfus ve kirlilik sorunlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Parkların kentlerdeki bu sorunlara cevap vermek adına, büyük su ve çim alanları, yoğun ağaç kullanımı, kıvrımlı yollar ve doğal topografya hissedilecek şekilde tasarlandıkları görülür (Marcus ve Francis, 1997). Parklar 1930'lardan itibaren, yoğun nüfusa hitap eden ve orta sınıf çalışanların hafta sonu aktivitelerini geçirdiği yerler haline almıştır ("*Reform Park*"). Bu yönüyle parklar, birçok kesime hitap eden bir kimlik kazanmışlardır (Marcus ve Francis, 1997). Bu dönemdeki parklar, 1890'lardaki kırsal peyzaj imgelemesinden farklı olarak, kentlilere motivasyon sağlayan alanlardan oluşmuştur. Eski

tip sabit çocuk oyun alanlarının parklardaki kullanımıyla, güvenli bir ortam yaratılıp, ayrıca gençlerdeki suç oranını da azaltabileceği öngörülmüştür (Cranz, 1982). Bu dönemde, Almanya’da, 1913 yılında kurulan, Alman Kamusal Parklar Topluluğu (German Association of Parks for People), her tip spor aktivitesine uygun mekanlar, gezinti ve yürüyüş yolları içeren bir park tanımı oluşturmuştur. Buna göre, parklar her sosyal sınıftan insana açık olmalıdır. Ayrıca, parklar işçi sınıfının yoğun çalışma hayatında, rahatlatma alanı olarak kullanacağı yerler olarak tariflenmiştir. Bu kuruluşa göre park, artan endüstrileşme ve konut ihtiyacıyla kaybedilen alanları telafi etmek için düşünülmüştür (Michelis, 1991). Amerika’da 1930 ile 1960 yılları arasında yapılan parklar, rekreasyonel kullanımın ön planda olduğu, çocuk oyun alanları ve spor alanlarıyla tasarımın güçlendirildiği park tipolojileridir (“Recreational Parks”). 1960’lara kadar yaşanan sosyal reformlarla birlikte, artan kent nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamak adına parklara büyük yüzme havuzları, spor sahaları ve tenis kortları eklenmiştir. Bu dönemden sonra parkların aktif kullanımı azalıp, pasif kullanım tasarımlarda artmıştır (“Parks as A Part of Open Space System”). Bu süreçte park tasarımcılarını yönlendiren unsur kullanıcı deneyimleri olmuştur (Cranz, 1982). Parklar kentin açık alan sistemine değer katan birer ekolojik tasarım ögesi olarak nitelik kazanmıştır.

3.2. Kullanıcı gereksinimlerine cevap veren bir kent parkı tasarımı

Whyte(1980)’a göre, iyi bir kentsel mekan tasarımı yapmak isteyen tasarımcılar, kullanıcının sosyal gereksinimlerini, onların parkı kullanma şekillerini gözlemleyerek ortaya çıkarabilirler. Belirlediği ilkelerinden birincisine göre insanlar, bir mekanın ortasında durmaktansa köşelerinde bulunmak isterler. Gehl de, bu görüşü doğrular nitelikte olarak, insanların öncelikli seçeceği oturma veya ayakta durma mekanlarının köşe noktalar olduğunu söylemiştir (Gehl, 2011). Whyte, kullanıcıların, buldukları alan içinde hareket ettirebildikleri oturma elemanlarına ihtiyaç duyduklarını belirtir. Oturma elemanlarının yerleştirilmesi, kullanıcıların birbirini görüp, konuşabileceği düzende tasarlandığında, sosyal etkileşim artırılmış olur (Marcus ve Francis, 1997). Bryant Park (Şekil 3) kullanıcıların oturma elemanlarının rahat kullanımından dolayı yoğun kullandıkları bir park örneğidir (Goldberger, 1992). Su elemanının kullanımı, bir kamusal mekanın kullanımını artıran başka bir öğedir. Kullanıcılar, serinlemek ya da eğlenmek için su ile etkileşim kurmak isterler. Dördüncü ilke, tasarlanan kamusal mekanda yemek yeme izninin bulunmasıdır, bu insanların sosyal etkileşimini artıran bir unsurdur. Bir diğer ilke ise, bu kamusal alanda düzenli olarak müzik ve sanat performanslarının yapılmasıdır. Bu kullanıcının mekana olan ilgisinin sürekliliğini korumayı sağlar. Son ilke ise, parkın dışardan rahatlıkla algılanmasıyla ilgilidir. Whyte, cadde veya sokakla bağlantı kuran, çeperiyle bir bütün olarak çalışan bir kamusal mekanın başarılı olduğunu ifade eder (Whyte, 1980). Bu yönüyle, Golden Gate parkı, 3 mil boyunca batıdan doğuya lineer bir şekilde uzanan tasarımıyla, kullanıcıların kolaylıkla erişim sağladıkları, başarılı bir park tasarımıdır. Parklar çevresindeki insan topluluğunun kullanımına hizmet ettiği takdirde başarılı bir park niteliği

kazanırlar. Yoğun olarak kullanılmayan parklar, bulunduğu bölgenin niteliğini artırmaktansa düşürücü bir etkiye bulunur (Jacobs, 1961). Gold’a göre az kişi tarafından kullanılan parklar yaygın bir şekilde görülmekle birlikte, yer aldığı bölgedeki topluluğun oldukça azına hitap eden ve insanların beklentilerine karşılık verebilecek durumda olmayan parklardır (Gold, 1972). The Project for Public Space’in yaptığı tanımlamada, başarılı bir kamusal mekanın sahip olması gereken dört özellik yer alır (Project for Public Space, 2018). Bunlar;

- 1.Erişim ve bağlantılar(Access and linkages)
- 2.Rahatlık ve Görünüm (Comfort and Image)
- 3.Kullanımlar ve Etkinlikler (Uses and Activities)
4. Sosyal Durum (Sociability) ‘dur.

Buna göre, bir parkın kullanımını artıran en önemli unsur, fiziksel ve görsel açıdan çevresiyle güçlü bağlantılar kurmasıdır. Mekan, uzak bir mesafeden rahatça görülüp, kolay bir erişim sağlamalıdır. Öte yandan park evrensel tasarım ilkelerine göre, herkesin (engelli bireyler, yaşlılar, çocuklu aileler, hamileler) eşit bir şekilde kullanabileceği nitelikte olmalıdır. Ayrıca, bir parkın hijyenik koşullara uygun kent mobilyalarına sahip olması ve güven hissi vermesi de parkın kullanımını artıran faktörler arasındadır. Üçüncü özellik olan, kullanım ve etkinlikler, park programını kapsar. Çocuk oyun alanları, spor alanları, yürüyüş ve gezinti yolları gibi kullanımlar içermek, ayrıca halk konserleri, sanat gösterileri, yoga kursları gibi etkinliklere ev sahipliği yapmak, parklardaki insan yoğunluğu artırır. Son olarak, park alanları insanların birbiriyle etkileşim halinde olması gereken alanlardır. Bu iletişime ortam yaratan açık alan tasarımları yoğun kullanıma açık olacaktır (PPS, 2018).

Şekil 3: Bryant Park (Url-3)

4. Tartışma ve Sonuç

İlk endüstri devrimini takip eden yıllarda, sağlıklı ve müreffeh nesillerin yetişeceği kentlerin mekan sahnesi olarak görülen kent parkları, zaman içinde modern kent planlamasının ayırt edici ögesi olmuşlardır. İçinde bulunduğumuz, dördüncü endüstri devrimi olarak adlandırılan ve emek yoğun üretimin yerini ileri teknoloji odaklı üretimin aldığı dönem ise kentler açısından yeni dönüm noktalarını işaret etmektedir (Atanur, 2017). Yirmi birinci yüzyılın kentleri, doğal ve yapılı çevre arasında bir denge arayışı perspektifiyle, ciddi arazi ve kaynak optimizasyonu sorunlarıyla yüzleşmek zorunda olan kentlerdir. Nüfus artışı, hızlı kentleşme, doğal

kaynaklarındaki sınırlılığının farkına varılması, tüketim kalıplarındaki dönüşüm, hızlı ekolojik ve çevresel yıpranma, kentlerin ve kentlilerin, kentsel arsanın olduğu kadar açık ve yeşil alanın değeri konusunda farkındalığının arttığı bir dönemi de beraberinde getirmiştir (Özdil, 2017).

Günümüzde, dünyanın giderek daha hızlı bir biçimde parklar topluluğuna dönüştüğü kolayca tahmin edilebilir. İlanlarda, tabelalarda, raporlarda park evlerden, yaşlılar parklarından, alışveriş parklarından, heykel parklarından, boş zaman parklarından, eğlence parklarından, kültür parklarından, sanayi parklarından, büro parklarından, teknoloji parklarından, bilim parklarından vb. söz edilmektedir. Bu yeni kategoriler için ayırt edici olan şudur: Kirlilik ve sıkışıklık, yorgunluk ve teri anımsatan her şeyden uzaklaşmanın sembolü olarak bunlar, artık yalnızca yeşil bir çevre göstermektedirler. Yeşillik olduğu izlenimi, çağrışımlarını harekete geçiren bir olgu ve yücelen mekanların sembolü olarak yeterli olmaktadır (Wiggershaus, 1998). Bununla birlikte, depremlerden küresel salgınlara uzanan afetlerle sarsılan dördüncü endüstri devriminin kentleri için, kentsel yeşilin simge mekanı olan kent parklarının önemi geçmişte olduğundan çok daha fazladır. Gerçekte yeşil olmayan parklar, alışveriş merkezleri, büyük konut projeleri oluşturmak yerine mevcut yeşilin optimizasyonu sağlamak ve bu bağlamda mevcut yeşilin konut ve çalışma alanları ile kurduğu ilişkiler üzerinde yeniden düşünmek gerekmektedir. Ayrıca metropol kentlerde yeni kent parklarının nerelerde inşa edileceği konusunda yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Kent parklarının tasarımını tarih boyunca etkilediği belirtilen değişen kamusal ihtiyaçlar ve kullanıcı gereksinimleri ise tasarımcının üzerinde düşünmesi gereken bir diğer konudur.

İçinde bulunduğumuz küresel covid 19 salgını sürecinde yeşil alanların ironik bir biçimde ilk endüstri devriminde olduğu gibi kent sağlığının önemli bileşeni haline gelmeye başladığını görmekteyiz. Ancak burada karşılaştığımız durumun geçmişten oldukça farklı göründüğünü de belirtmek gerekmektedir. Appleton'un "Prospect and Refuge" teorisi çerçevesinde bize olanak ve sığınak sunan kent parklarında geçmişten daha farklı davranış kalıplarının, sosyal mesafe anlayışlarının ve buna bağlı olarak kullanıcı beklentilerinin ortaya çıktığını görmekteyiz. Bu beklentilerin anlaşılması ve değerlendirilmesi için çevre davranış odaklı çalışma yaklaşımlarının artırılması gerekmektedir. Bu çalışmaların temel hedefi ise ortaya çıkan sonuçlarının mekânsal karşılıklarının kent parkı tasarımlarında somut olarak ortaya konulması olmalıdır.

Kaynaklar

Appleton, J., 1996. The Experience of Landscape. John Wiley & Sons.

Atanur, G., 2017. Kent Parklarını Yeniden Düşünmek. Kentli Dergisi, 8(27), 7.

Aytaç, G. & Kuşoğlu, D. D., 2015. Kent Parkları. <https://www.plantdergisi.com/doc-dr-gul-en-aytac/kent-parklari-4.html>. (Erişim: Haziran, 2020).

Bryne, J., & Sipe, N., 2010. Green and open space planning for urban consolidation – A review of the literature and best practice, Urban Research Program, ISBN 978-1-921291-96-8.

Cornelis, J., & Hermy, M., 2004. Biodiversity relationships in urban and suburban parks in Flanders. Landscape and Urban Planning 69, 285-401.

Corner, J., 2007. Foreword. Julia Czerniak and George Hargreaves (Ed.). Large Parks, s.11, Newyork: Princeton Architectural Press.

Cranz, G., 1982. The politics of park design: a history of urban parks in America. Cambridge, MA: The MIT Press.

Francis, M., 1998. Changing Values for Public Space.

Garvin, A., 1997. Urban parks and open space. Washington, DC: Urban Land Institute.

Gehl, J., 2011. Life between buildings: using public space. Island Press.

Gold, S. M., 1972. Nonuse of neighborhood parks. Journal of the American Institute of Planners, 38 (Nov.), 369-78.

Goldberger, P., 1992. Bryant park, New York. Great City Parks, 317.

Hargreaves, G., 2007. Large Parks: A Designer's Perspective. Julia Czerniak and George Hargreaves (Ed.). Large Parks, s.121, Newyork: Princeton Architectural Press.

Heidt V., & Neef M., 2008. Benefits of Urban Space for Improving Urban Climate, Ecology, Planning and Management of Urban Forests: International Perspective.

Jacobs, J., 1961. The use of neighborhood parks. Chapter 5 of The Death and Life of Great American Cities. 1992 edn: New York, Random House, 89-111.

Koolhaas, R., 1994. ,Delirious New York - A Retroactive Manifesto for Manhattan. New York: The Monacelli Press.

Loukaitou-Sideris, A., 1995. Urban form and social context: cultural differentiation in the uses of urban parks. Journal of Planning Education and Research, 14(2), 89-102.

Low, S., Taplin, D., & Scheld, S., 2009. Rethinking urban parks: Public space and cultural diversity. University of Texas Press.

Marcus, C. C. & Francis, C., 1997. People places: Design guidelines for urban open space. John Wiley & Sons.

Michelis, D. M., 1991. The Green Revolution: Leberecht Migge and the Reform of the Garden in Modernist Germany, In the Architecture of Western Gardens, Cambridge, MIT Press, s. 409-420.

Opdam, P., 1991. Metapopulation theory and habitat fragmentation: a review of holarctic breeding bird studies. Landscape ecology, 5(2), 93-106.

Özdil, T., 2017. Kent parkları için yer kazanmak: Dallas'ta bir kent parkı hikâyesi. Kentli Dergisi, 8(27), 63-68.

Ponte, A., 1991. Public Parks in Great Britain and the United States: From a Spirit of the Place to a Spirit of Civilization, In the Architecture of Western Gardens, Cambridge: MIT Press, s.373.

Project for Public Spaces., t.y. <https://www.pps.org/article/grplacefeat>. (Erişim: Haziran, 2020).

Waldheim, C., 2006. Landscape as Urbanism. Charles Waldheim (Ed.). The Landscape Urbanism Reader, s.23, Newyork: Princeton Architecturel Press.

Whyte, W.H., 1980. The Social Life of Urban Spaces. Washington D. C.: The Conservation Foundation.

Wiggershaus., 1998. Günümüz Bahçe ve Parkları. Ed: Hans Sarkowicz. Bahçelerin ve Parkların Tarihi, Dost Kitapevi.

Wuqiang, L., Song, S., & Wei, L., 2012. Urban spatial patterns based on the urban green space system: A strategic plan for Wuhan City, P. R. China Shi Song.

Url-1: <https://www.cityam.com/focus-clapham-commons-good-schools-and-cosy-gastropubs/> (Erişim: Temmuz, 2020).

Url-2: <https://www.timeout.com/paris/en/attractions/parc-de-la-villette>. (Erişim: Temmuz, 2020).

Url-3: <https://loving-newyork.com/bryant-park-in-new-york-city/>. (Erişim: Temmuz, 2020).